

CHIẾC XE LEXUS VÀ CÂY OLIU

Thomas L.Friedman

Washington DC

1/02/1999

www.sachmobile.com

LỜI MỞ ĐẦU: THẾ GIỚI 10 NĂM TUỔI

Thật bực mình - chúng ta không có việc gì để làm ở Nga hay châu Á. Chúng ta chỉ có thể kinh doanh cón con trong phạm vi quốc gia để cố gắng tăng trưởng nhưng chúng ta bị ngăn cản bởi cách mà các chính phủ điều hành quốc gia.

- Douglas Hanson, Giám đốc điều hành công ty Rocky Mountain Internet đã nói như vậy trên Tạp chí phổ Wall sau cuộc khủng hoảng tài chính dây chuyền năm 1998 buộc công ty của ông phải hoãn việc phát hành đợt trái phiếu vô danh trị giá 175 triệu USD.

Rạng sáng ngày 8/12/1997, chính phủ Thái Lan tuyên bố đóng cửa 56 trên tổng số 58 công ty tài chính hàng đầu. Chỉ qua một đêm, các ngân hàng tư nhân này đã rơi vào tình trạng phá sản do sự mất giá của đồng nội tệ (đồng Bath). Các công ty tài chính vay một lượng lớn tiền bằng đồng đô la Mỹ và sau đó cho các doanh nghiệp Thái vay lại để xây dựng khách sạn, văn phòng, những toà địa ốc sang trọng và các nhà máy. Tất cả họ đều nghĩ rằng mình được an toàn bởi chính phủ đã cam kết giữ chặt tỷ giá cố định giữa đồng Baht và đồng đô la Mỹ. Tuy nhiên khi chính phủ không làm được điều đó, tiếp sau đó là các hoạt động đầu cơ được thực hiện chống lại đồng Bath thì các giới thương nhân hiểu rằng nền kinh tế của họ không hề khoẻ mạnh như họ vốn nghĩ. Đồng nội tệ đã giảm tới 30%. Điều này có nghĩa là giới kinh doanh vay bằng đồng đô la sẽ phải trả nhiều hơn 30% giá trị đồng Bath cho mỗi một đồng vốn vay. Nhiều công ty không còn khả năng trả nợ cho các công ty tài

chính, các công ty tài chính không thể trả nợ cho các chủ nợ nước ngoài và kết quả là toàn bộ hệ thống rơi vào khủng hoảng, khiến 20.000 nhân viên văn phòng mất việc làm. Một ngày sau đó, tôi lái xe tới một cuộc hẹn ở Băng Cốc, phố Asoke - được ví như là phố Wall của Thái Lan, nơi mà hầu hết các công ty tài chính phá sản đóng trụ sở. Chúng tôi chậm chậm lái xe qua từng công ty chứng khoán và trái phiếu Mêhicô, để tiền dưới mỗi tấm nệm hoặc kết an toàn để họ có thể tìm thấy. Sự sụp đổ của thị trường Braxin và bất kỳ thị trường mới nổi nào khác gây ra phản ứng dây chuyền đối với cả trái phiếu kho bạc Mỹ. Ngược lại, sự gia tăng giá trị của trái phiếu kho bạc Mỹ khiến cho lãi suất mà chính phủ Mỹ đưa ra để thu hút các nhà đầu cơ giảm xuống đồng thời làm tăng giá trái phiếu của Mỹ và trái phiếu khác cũng như sự tăng giá trên những thị trường trái phiếu mới nổi.

Sự sụt giá quá mạnh của trái phiếu Kho bạc Mỹ cũng tạo ra phản ứng dây chuyền làm tê liệt hoạt động của các quỹ phòng ngừa rủi ro và các ngân hàng đầu tư. Ví dụ như trường hợp Công ty quản lý vốn dài hạn LTCM đóng tại Greenwich, Connecticut. LTCM là công ty mẹ của tất cả các quỹ phòng ngừa rủi ro. Do nhiều quỹ phòng ngừa bắt đầu tham gia vào thương trường cuối những năm 80 nên cạnh tranh trong khu vực này khá gay gắt. Mọi người đều chộp lấy cơ hội. Để kiếm được tiền trong bối cảnh cạnh tranh gay gắt như vậy, các quỹ phòng ngừa đã phải đánh cuộc may rủi. LTCM đã nhờ tới 2 nhà kinh tế học đoạt giải thưởng Nobel, những người đã chỉ ra rằng sự lên xuống của chứng khoán và trái phiếu có thể dự đoán được từ trong quá khứ. Với việc sử dụng mô hình máy tính và vay từ nhiều ngân hàng khác nhau, LTCM đã đặt cược 120 tỷ USD vào trò chơi may rủi với hy vọng rằng giá của các loại trái phiếu lớn sẽ tăng giá vào mùa hè 1998. LTCM đánh cược rằng giá trái phiếu Kho bạc Mỹ sẽ giảm và giá của các loại trái phiếu vô danh và trái phiếu của các thị trường mới nổi khác sẽ tăng. Tuy nhiên mô hình máy tính của LTCM chưa bao giờ dự đoán sự kiện nào có ảnh hưởng toàn cầu tương tự nên không lường được sự sụp đổ của Nga hồi tháng 8. Kết quả là LTCM thua cuộc. Khi toàn bộ thế giới đầu tư rơi vào khủng hoảng và đổ dồn tìm mua trái phiếu Mỹ, giá loại trái phiếu này đã tăng mạnh thay vì sụt giảm trong khi giá của các loại trái phiếu khác lại giảm thay vì tăng. LTCM giống như một cái xương đòn chịu tác động từ nhiều phía trừ phần gốc. Và đã phải nhờ tới sự giúp đỡ của các ngân hàng để tránh tình trạng bán tống bán tháo toàn bộ số trái phiếu và chứng khoán đang nắm giữ trong bối cảnh toàn thị trường tài chính thị trường lâm vào khủng hoảng dây chuyền.

Bây giờ chúng ta sẽ trở lại với câu chuyện của khu phố tôi. Đầu tháng 8/1998, tôi đã đầu tư một khoản tiền vào ngân hàng Internet mới mở của một người bạn. Mệnh giá cổ phiếu mới đầu là 14,5 USD/cổ phiếu sau đó đã tăng lên 27 USD. Tôi cảm thấy như một giấc mơ. Nhưng sau sự kiện sụp đổ ở Nga và gây ra phản ứng dây chuyền, giá cổ phiếu của công ty bạn tôi chỉ còn 8 USD. Tại sao lại như vậy ? Đó là vì ngân hàng của anh ta giữ rất nhiều tài sản thế chấp. Với sự sụt giảm của lãi suất ở Mỹ, mọi người đổ xô mua trái phiếu kho bạc Mỹ. Nhiều người đã lo ngại rằng mọi người sẽ thanh lý tài sản thế chấp. Nếu quả thực mọi sự diễn ra như vậy, ngân hàng của bạn tôi sẽ không đủ sức trang trải cho các khách hàng huy động vốn. Song trên thực tế dự báo thị trường đã sai và giá cổ phiếu của công ty lại tăng dần. Đầu năm 1999, một lần nữa tôi lại có cảm giác như đang sống trong mơ khi tập đoàn Amazon.com Internet bắt đầu phát triển và chú ý tới cổ phiếu của ngân hàng bạn tôi, giá cổ phiếu đã tăng rất mạnh. Giá của các loại cổ phiếu công nghệ khác mà chúng tôi có cũng tăng mạnh. Nhưng một lần nữa điều này đã không kéo dài trước khi cả thế giới muốn dự tiệc. Thời gian đó, thay vì sự sụp đổ của thị trường chứng khoán Nga là sự sụp đổ của thị trường chứng khoán Braxin và các thị trường Mỹ, kìm hãm tốc độ phát triển của cổ phiếu Internet.

Tôi theo dõi toàn bộ sự kiện này và tất cả điều mà tôi có thể nghĩ tới là phải mất chín tháng sự kiện diễn ra ở phố Asoke mới ảnh hưởng tới phố tôi còn ảnh hưởng của Amazon Braxin (Amazon.country) tới Amazon.com chỉ diễn ra trong vòng 1 tuần. Tờ báo Nước Mỹ ngày nay (USA Today) đã tổng kết về thương trường thế giới thời điểm cuối năm 1998 bằng một câu rất chính xác : "Khủng hoảng lan sang lục địa này sau khi diễn ra ở lục địa kia giống như sự lây lan của virus. Các thị trường Mỹ phản ứng ngay lập tức.... Trong tiệm cắt tóc người ta cũng bàn luận về đồng Baht của Thái Lan".

Nếu không đề cập tới vấn đề nào khác thì chỉ riêng câu chuyện từ phố Asoke tới phố tôi và từ Amazon.country tới Amazon.com cũng đủ để tôi và nhiều người khác nghĩ về thế giới ngày nay. Hệ thống Chiến tranh lạnh chậm chạp, kiên cố, chia cắt thống trị thương mại quốc tế từ năm 1945 dần dần được thay thế bằng một hệ thống mới thông suốt, kết nối toàn cầu mà chúng ta gọi là toàn cầu hoá. Tất cả chúng ta đang ở trên cùng một dòng sông. Nếu không hiểu rõ bối cảnh của năm 1989 khi bức tường Berlin sụp đổ thì đảm bảo rằng một thập kỷ sau đó chúng ta đã am hiểu tường tận. Quả thực, ngày 11/10/1998, khi cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu lên đến